

ANDRZEJ DYONIAK

PRZYNALEŻNOŚĆ DO MAJĄTKÓW MAŁŻONKÓW UDZIAŁU W SPÓŁCE Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ I AKCJI

I. WPROWADZENIE

Zdecydowana większość małżeństw w Polsce pozostaje w ustroju wspólności ustawowej. Renesans instytucji spółki w naszym kraju, w tym także spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej nie spowodował zwiększenia ilości zawieranych umów majątkowych małżeńskich.

Ustrój wspólności majątkowej — jako ustawowy — został w Polsce przyjęty w sytuacji, gdy prowadzenie działalności gospodarczej na własny rachunek było (poza rolnictwem) zjawiskiem marginalnym. Ustrój ten zakłada, z uwagi na istnienie w jego ramach majątku wspólnego, współuczestnictwo małżonków — w większym albo mniejszym zakresie — w zarządzie tym majątkiem. Z kolei konstrukcje kodeksu handlowego regulującego problematykę spółek kapitałowych dostosowane są do modelu uprawnień (do udziału, akcji) przysługujących jednej osobie.

Nie analizując w tym miejscu problematyki, jaki ustrój majątkowy jest najbardziej adekwatny do prywatnej własności środków produkcji¹, chcę, z uwagi na wyżej zarysowane problemy, rozważyć kwestię przynależności udziału i akcji do majątków małżonków w ramach ustroju wspólności ustawowej. Zagadnienia te nie będą wywoływać wątpliwości, z uwagi na istniejący rozdział majątków małżonków, w ustroju rozdzielności majątkowej. Natomiast przynależność tych praw w ramach ustroju rozszerzonej albo ograniczonej wspólności majątkowej będzie identyczna, jak przy ustroju wspólności ustawowej albo rozdzielności majątkowej.

¹ Trzeba przy tym zauważyć, że w krajach Europy Zachodniej, aczkolwiek przeważa tam ustrój wspólności zysków, w kilku systemach prawnych ustrojem ustawowym jest ustrój wspólności dorobku (np. we Francji czy w Włoszech).

II. PRAWA I OBOWIĄZKI WSPÓLNIKA WYPŁYWAJĄCE ZE STOSUNKU PRAWNEGO SPÓŁKI KAPITAŁOWEJ

1. Uwagi ogólne

W spółkach kapitałowych, jakimi na gruncie obowiązującego prawa polskiego są spółka z o.o. i spółka akcyjna na pierwszy plan wysuwa się nie zrzeszenie się osób, lecz połączenie środków majątkowych². Spółki te mają osobowość prawną (art. 171 § 1 k.h., art. 335 § 1 k.h.), a do ich powstania potrzebny jest wpis do rejestru handlowego.

Spółka z o.o. i spółka akcyjna jako osoby prawne są podmiotami praw i obowiązków wynikłych z faktu funkcjonowania tych spółek. Natomiast podmiotami praw i obowiązków związanych z faktem funkcjonowania spółki kapitałowej w obrocie nie są wspólnicy. Wspólników tych łączą stosunki prawne ze spółką. Wspólnikom spółki z o.o. albo spółki akcyjnej przysługują odpowiednio udziały albo akcje. Rozumie się przez nie prawa i obowiązki przysługujące wspólnikowi względem spółki kapitałowej³.

2. Prawa organizacyjne i majątkowe

Prawa przysługujące wspólnikom dzieli się na organizacyjne i majątkowe⁴. Podobnie sprawa przedstawia się w spółdzielniach⁵, które zbliżone są formą (ale nie celem) do spółek handlowych⁶.

Prawa organizacyjne (korporacyjne) przysługujące wspólnikowi polegają na prawie uczestnictwa w zgromadzeniu wspólników (art. 229 § 1, art. 399 k.h.), na prawie wybieralności do zarządu (art. 195 § 1, art. 366 k.h.) oraz na powoływaniu członków rady nadzorczej i komisji rewizyjnej (art. 208 § 1, art. 377 § 3 k.h.). W ramach spółki z o.o., która jest zaliczana do spółek zawierających obok oprócz cech spółki kapitałowej także cechy spółki osobowej, wyróżnić można jeszcze dalsze uprawnienia organizacyjne. Jest to przysługujące każdemu wspólnikowi prawo kontroli, polegające na dopuszczalności przeglądania każdego czasu ksiąg

² S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego*, t. III, cz. 2 — *Prawo zobowiązań. Część szczegółowa*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1976, s. 865.

³ Ibidem, s. 868 i 877.

⁴ J. Górski, w: A. Ohanowicz, J. Górski, *Zobowiązania. Zarys według kodeksu cywilnego. Część szczegółowa*, Warszawa—Poznań 1966, s. 339 - 340,

⁵ R. Bierzanek, *Prawo spółdzielcze w zarysie*, Warszawa 1968, s. 121.

⁶ J. Namitkiewicz, *Zasady prawa handlowego obowiązującego w Polsce*, Warszawa 1928, s. 59.

i dokumentów spółki, sporządzania bilansu dla swego użytku i żądania wyjaśnień od zarządu (art. 205 k.h.) oraz prawo żądania wyłączenia przez sąd poszczególnych współników ze spółki (art. 280 - 283 k.h.)⁷.

Prawa majątkowe wyrażają się w uprawnieniu do udziału w czystym zysku wynikającym z rocznego bilansu (art. 191, art. 355 k.h.) oraz do udziału w podziale majątku spółki w przypadku jej rozwiązania albo likwidacji (art. 275 § 2, art. 458 k.h.). Prawem majątkowym jest także możliwość dysponowania udziałem (akcją) w spółce (art. 180 - 181, art. 348 § 1 i 2 k.h.).

3. Udział (akcja) w spółce kapitałowej

Spółka z o.o. i spółka akcyjna jako osoby prawne odpowiadają za swoje zobowiązania swym własnym majątkiem. Udziałowcy (akcjonariusze) nie odpowiadają zaś osobiście za te zobowiązania (art. 159 § 3, art. 307 § 3 k.h.). Działalność tych spółek oparta jest na kapitale zakładowym, który powstaje przez objęcie udziału albo akcji.

Ustawa wprowadza jako regułę zbywalność udziału w spółce z o.o. oraz akcji w spółce akcyjnej (art. 180 - 181 § 1, art. 348 § 1 k.h.). Umowa (statut) spółki może uzależnić zbycie udziału w spółce z o.o. albo akcji w spółce akcyjnej od zezwolenia spółki (art. 181 § 2, art. 348 § 2 k.h.).

Akcje w spółce akcyjnej, zarówno na okaziciela, jak i imienne, są dziedziczne⁸. Przepisy nie zezwalają na ograniczenie lub wyłączenie ustąpienia do spółki w miejsce zmarłego akcjonariusza jego spadkobierców⁹. Jeśli chodzi o spółkę z o.o., to jako regułą ustawową przyjęto dziedziczenie udziału przez spadkobierców współnika (art. 183 § 1 k.h.). Umowa spółki może jednak ograniczyć albo wyłączyć wstąpienie do spółki spadkobierców współnika (art. 183 § 1 k.h.) z jednoczesnym zaspokojeniem ich roszczeń finansowych związanych z uczestnictwem spadkodawcy w spółce. Celem tych ograniczeń jest umożliwienie kontroli przez spółkę zmian w składzie osobowym współników.

Przepisy kodeksu handlowego przewidują możliwość należenia udziału albo akcji do kilku osób (art. 184 § 1, art. 344 § 2 k.h.). Współuprawnienie do udziału albo akcji może powstać nie tylko wskutek spadkobrania ale także przez nabycie udziału (akcji) *inter vivos* przez kilka

⁷ S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego*, s. 867 - 868; J. Górski, w: *Zobowiązania*, s. 340 i 348.

⁸ H. Lange, K. Kuchinke, *Lehrbuch des Erbrechts*, München 1978, s. 75; W. Schlüter, *Erbrecht*, München 1986, s. 38.

⁹ S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego*, s. 879.

osób¹⁰. W tych wypadkach współwłaściciele udziału (akcji) powinni wskazać wspólnego przedstawiciela, który będzie wykonywał ich prawa w spółce (art. 184 § 1, art. 344 § 2 k.h.), gdyż inaczej oświadczenia spółki mogą być ważnie dokonywane wobec któregośkolwiek z nich (art. 184 § 2, art. 344 § 3 k.h.).

III. MODELE ROZWIĄZYWANIA KWESTII PRZYNALEŻNOŚCI UDZIAŁU (AKCJI) DO MAJĄTKÓW MAŁŻONKÓW

Istnienie ściśle związanych ze sobą praw organizacyjnych i majątkowych wspólnika spółki kapitałowej, a także problematyka zarządu udziałem (akcją) należącym do małżonka pozostającego w ustroju wspólności ustawowej powodują, iż przynależność udziału (akcji) do majątków małżonków może być rozmaicie rozwiązana. Chciałbym przedstawić kilka modeli rozwiązania tego dylematu.

1. Przynależność udziału (akcji) do majątku odrębnego małżonka będącego współnikiem

Można skonstruować model przynależności udziału (akcji) do majątku odrębnego małżonka będącego współnikiem spółki kapitałowej. Chodzi przy tym o sytuację, gdy wkład (pieniężny lub niepieniężny) w spółce z o.o. albo akcja zostały pokryte ze środków pochodzących z majątku wspólnego małżonka. Natomiast nie jest przedmiotem rozważań sytuacja, gdy wkład albo akcja zostały pokryte ze środków majątku odrębnego małżonka. Wówczas bowiem w oparciu o regułę art. 33 pkt. 3 k.r.o. stanowią one będą składnik tego majątku. Uzasadnieniem powyższego stanowiska mógłby być ścisły związek udziału (akcji) z osobą uprawnionego. Podobna zależność występuje co do majątkowych praw autorskich i innych praw na dobrach niematerialnych, w następstwie czego zaliczone one zostały do majątku odrębnego małżonka z uzasadnieniem, że ich objęcie wspólnością majątkową prowadziłyby do społecznie niepożądanych rezultatów¹¹.

Jeszcze jeden argument można powołać na rzecz przynależności udziału (akcji) do majątku odrębnego (mimo pochodzenia środków z majątku wspólnego), mianowicie konsekwencją poglądu zaliczającego udział do majątku wspólnego byłaby możliwość zaspokojenia się przez wier-

¹⁰ J. Zejda, *Kodeks handlowy z komentarzem*, Łódź 1988, s. 89.

¹¹ J. S. Piątowski, w: *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1985, s. 391 - 392.

cielą osobistego z udziału (art. 185 § 1 k.h.) z tytułu długu małżonka nie będącego współnikiem (art. 41 § 1 k.r.o.). Zaliczenie udziału do majątku odrębnego małżonka nie działałoby przy tym na niekorzyść współmałżonka i rodziny — w czasie trwania ustroju wspólności majątkowej — gdyż dochody przynoszone w związku z uczestnictwem w spółce i tak wchodziłyby w skład majątku wspólnego w oparciu o art. 32 § 2 pkt 2 k.r.o.

2. Przynależność obojga małżonków jako jednego współnika albo dwóch współników do spółki kapitałowej

W powyższych modelach zakłada się, że udział (akcja) należy do majątku wspólnego małżonków. Należy przy tym podkreślić, że nie chodzi o sytuację, gdy każdy z małżonków z osobna nabył udział (akcję) — wtedy bowiem każdy z nich nabywa pozycję współnika tak, jak każda inna osoba trzecia — lecz uczynił to tylko jeden z nich, a drugi staje się Wspólnikiem wyłącznie w oparciu o przynależność udziału (akcji) do Majątku wspólnego małżonków.

W oparciu o instytucję współwłasności z art. 184 § 1 albo z art. 344 § 2 k.h. można przyjąć konstrukcję wspólnego członkostwa małżonków, jak i członkostwo w spółce każdego z małżonków z osobna, jakkolwiek powinni oni wskazać wspólnego przedstawiciela (art. 184 § 2, art. 344 § 2 k.h.).

3. Wspólność majątkowa obejmuje udział (akcję), ale nie członkostwo w spółce

Według tej koncepcji udział (akcja) należy wprawdzie do majątku wspólnego, lecz współnikiem jest tylko małżonek, który zawarł umowę spółki albo stał się nabywcą udziału (akcji) czy to w drodze czynności *inter vivos*, czy *mortis causa*. Przynależność więc udziału (akcji) do majątku wspólnego małżonków i zakres wiążących się z tą kwestią uprawnień byłby podobny do przynależności wierzytelności do majątku wspólnego małżonków. Przypomnijmy, iż wtedy mimo przynależności wierzytelności do majątku wspólnego małżonek nie biorący udziału w dokonaniu czynności nie nabywa statusu wierzyciela¹², natomiast korzyści związane z przynależnością wierzytelności do majątku wspólnego uzyskuje on jako podmiot współuprawniony do majątku wspólnego.

¹² A Dyoniak, *Ustawowy ustrój majątkowy małżeński*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1985, s. 84 - 87.

IV. WYBÖR KONCEPCJI I JEGO KONSEKWENCJE

1. Ocena przedstawionych modeli rozwiązań

Zaliczanie udziału (akcji) do majątku odrębnego z uwagi na charakter tych uprawnień (model 1) nie ma uzasadnienia w przepisach prawa¹³. Kodeks rodzinny i opiekuńczy wymienia w sposób wyczerpujący (art. 33 k.r.o.) prawa należące do majątku odrębnego. Uprawnienia związane z przynależnością do spółki kapitałowej nie spełniają przesłanek zaliczenia do majątku odrębnego wymienionych w art. 33 pkt 4-10 k.r.o.¹⁴, natomiast posługiwanie się w takiej sytuacji analogią *legis* uznać trzeba za niedopuszczalne.

Kwestia dopuszczalności prowadzenia egzekucji z udziału (akcji) w sytuacji, gdy dłużnikiem jest małżonek współnika, a udział należy do majątku wspólnego, jest ogólnym następstwem pozostawania w ustroju wspólności majątkowej (art. 41 § 1 k.r.o.)¹⁵ i nie może być powoływany jako argument na rzecz rozstrzygnięcia o przynależności udziału (akcji) do majątków małżonków.

Co do drugiej koncepcji (pkt 2) należy stwierdzić, że status współnika (akcjonariusza) jest ściśle związany z udziałem (akcją). Nie można więc przyjmować, że każdy z małżonków z osobna z racji przynależności udziału (akcji) do majątku wspólnego nabywa pozycję współnika spółki z o.o. albo spółki akcyjnej. Kodeks handlowy nie zawiera przecież odpowiednika art. 215 § 5 prawa spółdzielczego¹⁶. Konstrukcje kodeksu handlowego opierają się —jako na zasadzie— na jednopodmiotowości udziału (akcji). Stąd też współwłaściciele udziału (akcji) wykonują swe prawa przez wspólnego przedstawiciela (art. 184 § 1, art. 344 § 2 k.h.). Powyższe przepisy mogłyby przemawiać za wspólnym członkostwem w spółce kapitałowej obojga małżonków, których prawa wykonywałyby w spółce jeden z nich¹⁷.

¹³ Trzeba zauważyć, że na gruncie k.c. niemieckiego udziały małżonków w spółce kapitałowej, którą tworzą między sobą, także zaliczane są do majątku wspólnego; por. F. Gaul, w: *Soergel Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*, t. 6 — Familienrecht, Stuttgart—Berlin—Köln—Mainz 1981, s. 323.

¹⁴ Prawa te mogą natomiast należeć do majątku odrębnego na podstawie art. 33 pkt 1-3 k.r.o., ale to pozostaje przecież poza sporem.

¹⁵ Sąd nadając klauzulę wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika może ograniczyć albo wyłączyć jego odpowiedzialność także określonymi składnikami majątku wspólnego (art. 41 § 3 k.r.o.).

¹⁶ Należy przy tym zauważyć, że członkostwo małżonka, z którego wkładem spółdzielcze prawo do lokalu nie jest związane, nie jest traktowane analogicznie, jak członkostwo drugiego małżonka; por. J. Ignatowicz, w: M. Gersdorf, J. Ignatowicz, *Prawo spółdzielcze. Komentarz*, Warszawa 1985, s. 402.

¹⁷ W systemie prawa niemieckiego mówi się nawet o dziedziczeniu człon-

Niewątpliwie powyższe rozwiązanie można byłoby uznać za prawidłowe, gdyby małżonkowie wspólnie (ale jako jeden wspólnik) przystępowali do spółki. Ich sytuacja nie różniłaby się wtedy od wspólnego przystąpienia do spółki przez więcej osób nie połączonych węzłem małżeństwa.

Powyższa konstrukcja wywołuje jednak wątpliwości w sytuacji, gdy tylko jeden z małżonków przystępuje do spółki kapitałowej, a środki na nabycie udziału (akcji) pochodzą z majątku wspólnego. Pozycja wspólnika zawierającego umowę spółki zbliżona jest do sytuacji osoby z zobowiązaniowego stosunku prawnego. Przecież pierwowzorem spółek handlowych (także kapitałowych) jest obligacyjna umowa spółki prawa cywilnego. Stroną umowy spółki jest tylko małżonek zawierający tę umowę, ale już nie jego współmałżonek¹⁸.

Prawa i obowiązki związane z przynależnością do spółki dzieli się na organizacyjne i majątkowe. Tylko prawa majątkowe mogą stanowić składnik majątku, w tym także majątku wspólnego małżonków w sytuacji, gdy środki na nabycie udziału (akcji) pochodzą z majątku wspólnego. Prawa organizacyjne wykonuje małżonek będący udziałowcem (akcjonariuszem)¹⁹.

2. Konsekwencje przyjętego stanowiska

Do majątku wspólnego wchodzi tylko prawa majątkowe związane z przynależnością jednego małżonka do spółki kapitałowej. Jeśli chodzi o prawo do uczestniczenia w czystym zysku wynikającym z rocznego bilansu spółki oraz o majątek przypadający wspólnikowi na wypadek likwidacji spółki, to wchodzi one do majątków małżonków w oparciu o regułę przynależności wynikającą z art. 32 i 33 k.r.o. Wypłat z zysku może żądać jedynie małżonek będący wspólnikiem (strona umowy spółki). Podobnie jak w sytuacji wierzyciela w zobowiązaniowym stosunku prawnym, stosunek spółki wiąże jedynie wspólnika ze spółką, ale już nie jego małżonka. Małżonek ten z racji ustroju wspólności majątkowej partycypuje w zysku uzyskanym przez spółkę poprzez współuprawnienie do majątku wspólnego, w skład którego wchodzi uzyskany zysk. Na podobnej zasadzie wchodzi do majątków małżonków prawa majątkowe będące następstwem likwidacji spółki.

kostwa, a więc traktuje się je jako prawo majątkowe; por. H. Lange, K. Kuchinke, Lehrbuch, s. 74.

¹⁸ Tak odnośnie do innych czynności dokonanych przez jednego małżonka J. Ignatowicz, *Prawo rodzinne. Zarys wykładu*, Warszawa 1987, s. 94.

¹⁹ Podobnie jak prawa osobiste twórcy; por. J. S. Piątowski, w: *System prawa rodzinnego*, s. 392.

Pojawia się z kolei pytanie, jak oceniać w kategoriach stosunków majątkowych między małżonkami zbycie udziału w spółce z o.o. albo akcji w spółce akcyjnej.

Akcja jest papierem wartościowym²⁰. Ponieważ papier wartościowy ucieleśnia prawo podmiotowe²¹, dlatego osoba dysponująca papierem wartościowym (w tym wypadku: małżonek akcją) działa jako osoba uprawniona. Do zbycia akcji nie trzeba zgody współmałżonka.

Udział w spółce z o.o. nie jest papierem wartościowym. W związku z udziałem w spółce z o.o. nie ma potrzeby wystawiania jakichkolwiek dokumentów, jeżeli zaś się je wystawia, nie mogą to być dokumenty na okaziciela ani też dokumenty na zlecenie (art. 175 k.h.)²².

Pojawia się pytanie, czy zbycie udziału w spółce z o.o. będzie wymagać zgody współmałżonka współnika. Przepisy kodeksu handlowego nie zawierają przepisów na wzór prawa spółdzielczego z 1961 r. (art. 138), iż małżonek będący członkiem reprezentuje małżonków, co wyłączało zastosowanie ogólnych reguł kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Odpowiedź na wyżej postawione pytanie zależy od określenia czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym. W doktrynie dominuje raczej pogląd przyjmujący szerokie pojęcie czynności zwykłego zarządu majątkiem wspólnym małżonków²³. Przemawiają za tym potrzeby obrotu oraz szeroki zakres praw objętych małżeńską wspólnością majątkową. Również w interesie rodziny i małżonków nie leży w normalnych sytuacjach uzależnianie skuteczności czynności dokonanej przez jednego małżonka od zgody współmałżonka²⁴.

W doktrynie istnieje także spór co do tego, czy oceny konkretnej czynności zarządu majątkiem wspólnym należy dokonywać na podstawie kryteriów obiektywnych²⁵, czy też z uwzględnieniem wielkości i przeznaczenia majątku w konkretnej rodzinie²⁶. W warunkach przeważającego

²⁰ Z. Radwański, *Prawo zobowiązań*, Warszawa 1986, s. 450.

²¹ Ibidem, s. 450.

²² S. Grzybowski, w: *System prawa cywilnego*, s. 868.

²³ S. Breyer, S. Gross, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 1975, s. 182 i n.; A. Szpunar, *Wykonywanie przez małżonków zarządu majątkiem wspólnym małżonków*, Nowe Prawo 1967, nr 1, s. 34-35; A. Kunicki, *Pojęcie zwykłego zarządu w prawie rodzinnym i opiekuńczym*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 1968, z. 3, s. 121 - 122.

²⁴ A. Dyoniak, *Ustawowy ustrój*, s. 77.

²⁵ A. Szpunar, *Zarząd majątkiem wspólnym małżonków*, Nowe Prawo 1956, nr 10, s. 29-30; tenże, *Ochrona nabywcy ruchomości a małżeńskie prawo majątkowe*, Nowe Prawo 1963, nr 4-5, s. 428 i n.; A. Kunicki, *Pojęcie zwykłego zarządu*, s. 113 i 123.

²⁶ S. Breyer, S. Gross, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy*, s. 182; J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1983, s. 105 -106; S. K. Rzońca, *Pojęcie zarządu majątkiem wspólnym małżonków*, Warszawa 1982, s. 77 - 78; J. S. Piątowski, w: *System prawa rodzinnego*, s. 409.

udziału własności uspołecznionej w życiu gospodarczym i utrzymywania się zdecydowanej większości ludzi w Polsce z pracy najemnej domino- wało przekonanie, iż oceny czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym należy dokonywać z uwzględnieniem sytuacji konkretnej rodziny²⁷. Aprobata tego poglądu w aktualnych warunkach prowadziłyby do oceny²⁸, że zbycie przez małżonka udziału w spółce z o.o. stanowi czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu, gdy z punktu widzenia stosunków majątkowych danej rodziny, wartość tego udziału jest poważna. Skutkowałoby to w takich sytuacjach konieczność uzyskiwania przez małżonka będącego współnikiem zgody na zbycie udziału (art. 36 § 2 k.r.o.) i to w formie pisemnej (art. 36 § 2 zd. w związku z art. 180 k.h.).

Zawarcie niektórych rodzajów umów, np. umowy darowizny przedmiotów o większej wartości albo umowy sprzedaży nieruchomości, traktowane jest jako czynność przekraczająca zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym małżonków. Pojawia się pytanie, czy zawarcie umowy spółki z o.o. albo spółki akcyjnej również może być traktowane jako czynność przekraczająca zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym. Niejednokrotnie przecież małżonek wnosi do spółki różne wartościowe przedmioty majątkowe, np. własność nieruchomości albo poważną kwotę pieniędzy. Wydaje się, że samo abstrakcyjnie pojmowane zawarcie umowy spółki bez powiązania jej z translokacją środków majątkowych z określonego majątku małżonków nie może być określane mianem czynności zarządu majątkiem wspólnym. Za tą odpowiedzią przemawia również ograniczenie odpowiedzialności współnika do wysokości wniesionych tytułem udziału wartości majątkowych. Tak więc czynnością zarządu jest nie zawarcie umowy spółki jako takiej²⁹, lecz transfer wartości majątkowych związanych z zawarciem umowy spółki. W zależności od tego, jaka jest wartość tych środków, a więc czy w innym wypadku dokonania czynności prawnej mającej za przedmiot te wartości majątkowe mielibyśmy do czynienia z czynnością przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym, można mówić o czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym, gdy takie wartości wnoszone są do spółki tytułem udziału.

W razie dokonania przez małżonka bez zgody współmałżonka czynności z zakresu prawa o spółkach, którą należałoby ocenić jako czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym, mogą znaleźć zastosowanie przepisy o ochronie osób, które w dobrej wierze dokonały czynności z osobą nieuprawnioną do rozporządzania prawem.

²⁷ J. S. Piąkowski, w: *System prawa rodzinnego*, s. 409.

²⁸ Por. uwagi w końcowej części opracowania.

²⁹ Chociaż sama umowa spółki może — w przypadku braku odmiennego zastrzeżenia — przenosić własność, np. nieruchomości na spółkę (art. 155 § 1 k.c.).

Te przepisy to art. 5-9 ustawy o księgach wieczystych i hipotecę o rękojmi wiary publicznej ksiąg wieczystych, art. 169 § 1 k.c. chroniący nabycie rzeczy ruchomej, art. 245 § 1 (w związku z art. 169 k.c.) co do nabycia prawa użytkowania i art. 309 (w związku z art. 169 k.c.) co do nabycia prawa zastawu, jeżeli nabywca w dobrej wierze obejmie rzecz w posiadanie. Art. 169 § 2 zd. 2 k.c. chroni także nabycie pieniędzy i dokumentów na okaziciela przez będącą w dobrej wierze osobę trzecią³⁰.

Zbycie udziału albo wniesienie do spółki wartości majątkowych bez zgody współmałżonka w sytuacji, którą można byłoby określić, z uwagi na warunki majątkowe rodziny współnika jako czynność przekraczającą zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym, jest czynnością prawną kulejącą, a w wypadku odmowy jej potwierdzenia przez współmałżonka — czynnością prawną nieważną. Na szwank narażone jest więc w tym wypadku bezpieczeństwo obrotu. Pojawia się pytanie, czy dominujące dotąd i określone w innych warunkach społecznych i gospodarczych subiektywne pojęcie czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym jest aktualne w zmienionej sytuacji. W związku z upowszechnianiem się prywatnej własności i oparcia gospodarki na prawach rynku powinno nastąpić przesunięcie akcentów między czynnikami branżowymi pod uwagę przy interpretacji przepisów prawnych. W kształtującym się ustroju gospodarczym charakteryzującym się szybkim, często niesformalizowanym obrotem należy — jako regułę — preferować pewność, bezpieczeństwo tego obrotu i ochronę działających w dobrej wierze osób trzecich w zderzeniu z interesami członków wspólnot autonomicznych, takich np. jak rodzina. Powinno to znaleźć swój wyraz w przyjęciu obiektywnej koncepcji czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym małżonków. Opowiadając się zarówno *de lege lata*, jak i *de lege ferenda* za szerokim określeniem czynności zwykłego zarządu tym majątkiem, należy postulować sprecyzowanie przez ustawodawcę katalogu albo egzemplifikację czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym. *De lege lata* pożyteczną rolę mogłoby spełnić wydanie przez Sąd Najwyższy uchwały, w której zostałaby zaakceptowana obiektywna koncepcja czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu majątkiem wspólnym małżonków. Tego rodzaju rozstrzygnięcie mogłoby w pożądanym zakresie ukierunkować praktykę społeczną doprowadzając do zwiększenia bezpieczeństwa obrotu.

³⁰ J. S. Piątoski, w: *System prawa rodzinnego*, t. II — *Prawo własności i inne prawa rzeczowe*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1977, s. 304.

SHARES IN A LIMITED LIABILITY COMPANY AND IN A JOIN-STOCK COMPANY AS THE ELEMENTS OF THE PROPERTY OF THE SPOUSES

S u m m a r y

Among various rights vested in parties to a commercial partnership only the rights of a property character may be considered the elements of the property of the spouses. The author is of the opinion that a share in a limited liability company and a share in a joint stock company should be included into the community property, unless Art. 33 of the Family and Guardianship Code states otherwise. If the partnership contract has been concluded by one of the spouses, the other spouse is not a partner and may not claim dividend. However, that other spouse may participate in such dividend through his or her joint right to the common property.

A share in a joint-stock company may be alienated without the consent of the other spouse. However, the transfer of a share in a limited liability company may be considered a transaction exceeding ordinary management of the common Property, if the value of such a share, assessed from the point of view of a financial situation of a given family, is considerable. In present economic conditions it would be advisable to adopt the objective conception of transactions exceeding ordinary management of the common property.